

Bělozubka bělobřichá (*Crocidura leucodon*) na hřebeni Krušných hor: výškové maximum pro Českou republiku (Eulipotyphla: Soricidae)

Crocidura leucodon in the Krušné hory Mts., northern Bohemia: highest altitude record in the Czech Republic (Eulipotyphla: Soricidae)

Přemysl TÁJEK¹ & Pavla TÁJKOVÁ²

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les, Hlavní 504, 353 01 Mariánské Lázně & Český svaz ochránců přírody, Základní organizace Kladská, Bezejmenná 480/8, 353 01 Mariánské Lázně; ¹ premysl.tajek@nature.cz; ² pajablazkova@seznam.cz

došlo 30. 11. 2017

Abstract. The bicoloured white-toothed shrew (*Crocidura leucodon*) was found near the railway station at Horní Blatná, Krušné hory Mts., 870 m a. s. l., on 10 September 2017. It is the highest altitude record of *C. leucodon* in the Czech Republic, where this species is considered to be a typical inhabitant of lower and warmer regions.

Key words. Bicoloured white-toothed shrew, *Crocidura leucodon*, highest altitude record, Krušné hory Mts., Czech Republic.

Bělozubka bělobřichá, *Crocidura leucodon* (Herrmann, 1780), je v České republice druhem teplejších oblastí pahorkatin dosahující v ČR severní hranice svého areálu rozšíření (ANDĚRA 2010). Vyznačuje se širokým výběrem stanovišť – kromě teplých a sušších biotopů stepního a lesostepního charakteru obývá vlhká místa na březích potoků, rybníků a odvodňovacích kanálů, jen zřídka bývá nalézána i v lesích, sklon k synantropnímu způsobu života je u ní menší než u bělozubky šedé, *Crocidura suaveolens* (Pallas, 1811), viz ANDĚRA & HORÁČEK (2005). Od 90. let minulého století je na území ČR zaznamenáváno postupné šíření a zvětšování areálu bělozubky bělobřiché (HANÁK et al. 1998, ANDĚRA 2000, 2010).

Největší podíl nálezů bělozubky bělobřiché v ČR je uváděn z výškového rozmezí 200–600 m n. m. (83,5 % nálezů), celkové rozpětí 140–700 m n. m., průměr 388,7 m n. m. (ANDĚRA & GAISLER 2012). Nejvýše položené nálezy tohoto druhu založené na pozorování uhynulých jedinců nebo na odchytu do pastí uvedl ANDĚRA (2010): svahy vrchu Kůstrý u obce Víska (Šumavské podhůří, 740 m), Vojtěchov, Miličov a Polesí u Počátků (Českomoravská vrchovina, 700 m, 670 m, 670 m), Aš (670 m), vrch Úlišťe u Neznašov (Šumavské podhůří, 660 m), Trpěšice u Hartmanic (Šumavské podhůří, 650 m). Údaje ze západních Čech pak doplnil MATĚJŮ (2010): Jánský vrch (střední část Doupovských hor, 712 m), Dubový vrch (východní část Doupovských hor, 680 m), Tři Sekery (severní část Českého lesa, 666 m) a TĚTÁL (1988): Černý kopec u Kraslic (západní okraj Krušných hor, přesná lokalizace není známa, vrcholová kóta je v 637 m n. m.). Nález z 650 m n. m. v Brdech (okolí Padrtských rybníků) pak ohlásil ANDĚRA (2017).

Ve vyšších nadmořských výškách byl výskyt bělozubky bělobřiché v ČR doložen také na základě rozborů vývržků puštika obecného (*Strix aluco*) a sýce rousného (*Aegolius funereus*). Přesné místo výskytu sovy kořisti tedy není známo, velikosti loveckých okrsků v hnízdním období obou druhů sov jsou ale poměrně malé, u puštika obvykle jen několik málo km² (HUDEC & ŠTĚPÁN 2005), u sýce rousného 1–2 km² (KOUBA et al. 2017). Nejvýše položený doklad výskytu bělozubky bělobřiché z vývržků uvádí HOLÝ (2012) z okolí vodní nádrže Fláje ve východních Krušných horách, z budky obsazené sýcem rousným

v nadmořské výšce 834 m. Další nálezy bělozubek v potravních zbytcích sov z vyšších nadmořských výšek pocházejí z PR Městišská rokle (severní Šumava, 750 m; vývržky puštika obecného; L. BUFKA ad verb.) a z Šumavského podhůří (Nová Ves-Zálesí, 740 m a Radinovy-Lukavice, 660 m; vývržky syce rousného; KLOUBEC & OBUCH 2003).

Dne 10. 9. 2017 jsme našli uhynulého jedince bělozubky bělobřiché v otevřeném dřevěném přístřešku naproti nádraží v Horní Blatné (západní Krušné hory, 870 m n. m.), což je o 130 m výše než doposud známé výškové maximum tohoto druhu v České republice zjištěné na základě přímého odchytu nebo nálezu uhynulého jedince a o 36 m výše než výškové maximum sběru vývržků sov obsahujících pozůstatky bělozubky bělobřiché. Nalezený kadaver byl čerstvý, dobře zachovalý, příčina smrti nebyla zjevná.

Největší počet pozorování bělozubky bělobřiché v sousedním Sasku pochází z nadmořské výšky 140–170 m, výškové maximum (820 m) je známo z čedičového vrchu Geisingberg ve východních Krušných horách (HAUER et al. 2009). Maximum nálezů v Bavorsku pochází z nadmořské výšky 300–500 m, nejvýše položenou lokalitou je Kaufbeuren (Landkreis Oberallgäu, 680 m; KRAFT 2008). Na Slovensku se bělozubka bělobřichá nejčastěji vyskytuje v nadmořských výškách do 600 m, výskyt výše je zřídka. Celkově je výskyt dokladován z hypsometrického rozmezí 97–1100 m n. m. (nejvýše je Kojšovská hoľa u chaty Erika, Volovské vrchy; KRIŠTOFÍK & DANKO 2012). V Rakousku je výškové maximum pro bělozubku bělobřichou uváděno ze 700 m n. m. (Nüziders, Vorarlbersko; SPITZENBERGER 2001).

Nález bělozubky bělobřiché u Horní Blatné může být dokladem pokračujícího šíření a možná i synantropizace tohoto druhu v České republice. Nedostatek starších zoologických průzkumů a pozorování z oblasti západních Krušných hor nám však neumožňuje zhodnotit, zda se sem druh recentně rozšířil, nebo zde byl jen dlouhodobě přehlížen (HÜRKA 1974, MATĚJŮ 2003, 2010).

P o d ě k o v á n í

Za pomoc při hledání literárních pramenů děkujeme Janu MATĚJŮ, Vladimíru VOHRALÍKOVÍ, Vladimíru HANZALOVÍ a Karlu ŠŤASTNĚMU. Za samotný nález mrtvé bělozubky vděčíme našemu třiletému synu Jeronýmovi a za výlet kočárkem, během něhož byl nález učiněn, naší dceři Markétě.

LITERATURA

- ANDĚRA M., 2000: *Atlas rozšíření savců v České republice. Předběžná verze. III Hmyzožravci (Insectivora)*. Národní muzeum, Praha, 108 pp.
- ANDĚRA M., 2010: Current distributional status of insectivores in the Czech Republic (Mammalia: Eulipotyphla). *Lynx, n. s.*, **41**: 15–63.
- ANDĚRA M., 2017: *Drobní savci bezlesých stanovišť Padrtských rybníků*. Nepubl. závěrečná zpráva. Projekt 08330/SOPK/16. AOPK Praha, 16 pp.
- ANDĚRA M. & GAISLER J., 2012: *Savci České republiky: popis, rozšíření, ekologie, ochrana*. Academia, Praha, 288 pp.
- ANDĚRA M. & HORÁČEK I., 2005: *Poznáváme naše savce*. Sobotáles, Praha, 327 pp.
- HANÁK V., ZBYTOVSKÝ P., BENDA P. & REITER A., 1998: Distribution of *Crociodura leucodon* in the southern borderland of the Czech Republic (Mammalia: Insectivora). *Časopis Národního Muzea, Řada Přírodovědná*, **167**: 55–60.
- HAUER S., ANSORGE H. & ZÖPHEL U., 2009: *Atlas der Säugetiere Sachsens*. Landesamt für Umwelt, Landwirtschaft und Geologie, Dresden, 416 pp.
- HOLÝ P. 2012: *Potravní ekologie syce rousného (Aegolius funereus L.) v imisních oblastech Krušných hor*. Nepubl. diplomová práce. Lesnická fakulta ČZU, Praha, 106 pp.
- HUDEK K. & ŠŤASTNÝ K. (eds.), 2005: *Fauna ČR, Ptáci – Aves 2. 2. přepracované a doplněné vydání*. Academia, Praha, 1203 pp.
- HÜRKA L., 1974: *Crociodura leucodon* (Hermann) 1780 v západních Čechách. *Zprávy Muzea Západočeského Kraje, Plzeň, Příroda*, **16**: 45–51.

- KLOUBEC B. & OBUCH J., 2003: Rozšíření drobných savců na Šumavě na základě analýzy potravy sýce rousného (*Aegolius funereus*). *Silva Gabreta*, **9**: 183–200.
- KOUBA M., BARTOŠ L., TOMÁŠEK V., POPELKOVÁ A., ŠTASTNÝ K. & ZÁRYBNICKÁ M., 2017: Home range size of Tengmalm's owl during breeding in Central Europe is determined by prey abundance. *Public Library of Science One*, **12**(5): 1–15.
- KRAFT R., 2008: *Mäuse und Spitzmäuse in Bayern: Verbreitung, Lebensraum, Bestandssituation*. Eugen Ulmer, Stuttgart, 111 pp.
- KRIŠTOFÍK J. & DANKO Š. (eds.), 2012: *Cicavce Slovenska – rozšírenie bionómia a ochrana*. SAV, Bratislava, 712 pp.
- MATĚJŮ J., 2003: Nový nález bělozubky bělobřiché (*Crocidura leucodon*) na Karlovarsku. *Lynx, n. s.*, **34**: 221–222.
- MATĚJŮ J., 2010: Bělozubka bělobřichá (*Crocidura leucodon*) – zajímavý hmyzožravec Karlovarského kraje. *Arnika, Přírodou a Historií Karlovarského Kraje*, **2010**(1): 20–21.
- SPITZENBERGER F., 2001: *Die Säugetiere Österreichs. Grüne Reihe des Bundesministeriums für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft. Band 13*. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Graz, 896 pp.
- TĚŤÁL I., 1988: Faunistická pozorování v západních Čechách v roce 1987. *Sborník Západočeského Muzea v Plzni, Příroda*, **70**: 1–71